

AZ EGRI HŐSNŐK
DOBÓ KLÁRA KATICA

Megindult a török áradat, hogy tenger népével elárassza Magyarországot. A túlerő győzött. A hódítók útját elfoglalt várak, elpusztított városok, felégetett falvak, könny, szomorúság, szenvedés kísérte. Már elesett Temesvár, Lippa, Csánád, hősi halált halt Drégely várában Szondy György, Szolnokot is elveszítette az árulás. A török sereg ment előre és úgy érezte, nincs emberi, de talán földöntúli hatalom se, ami további hódításainak útját állhatná. Magyarországnak vége. Még néhány várat kell bevenni, ami gyerekjáték, azután ki tudja, hol áll meg diadalmas útján a félholdas lobogó?

Még csak néhány vár . . . Szóra se érdemes. A magyarság már elcsüggedt. Érzy, semmit se tehet a diadalmasan előretörő török ellen. Az idegen zsoldosok pedig nem is próbáltak megmérkőzni a hatalmas török császár verhetetlen seregével. Szolnokon már török az úr. Most gyorsan elfoglalják Eger várát, azt a rossz kis aklot, akkor nyitva az út Magyarország kincsháza, a bányavárosok felé.

Rossz kis akolnak nevezték a törökök Eger várát. De a magyarok úgy érezték, ha nem is igazi, hatalmas erősség, olcsón nem adják. Csak ha már valamennyien elpusztultak, akik Eger védelmére vállalkoztak, vonulhatnak be a törökök. Amíg a vár őrségéből egyetlen ember él, testével védi Eger romjait, a düledező bástyákat, mert meg kell mutatni a diadalittas ellenségnek, hogy elalélt ugyan a súlyos csapásoktól, nagy vérvesztéstől a magyarság, de amíg testében az életnek parányi szikrája pislákol, addig vérével védelmezi a pusztuló haza minden rögét.

Dobó István, Eger várának kapitánya, vagy mint a krónikás lantos, Tinódi Sebestyén nevezi: főporkolábja, régi ismerőse a töröknek. Mert a király ugyan békét kötött, de az egri vitézek úgy gondolták, amíg a török itt van az országban, minden épkezlab magyar embernek az a kötelessége, hogy ahol csak teheti, ártson az ellenségnek. Ezért azután a vár

maroknyi őrsége hol itt, hol ott csapott rá váratlanul török katonákra, megszállt városokra és bizony rendszerint véres emléket hagyott maga után, mert sok törököt segített hozzá, hogy a prófétának paradicsomában mielőbb elfoglalhassák a vitéz harcosoknak szánt előkelő helyet. De meg a zsákmányt se vetették meg. Igyekeztek valamicskét visszaszerezni abból, amit a török Mohács óta elrabolt tőlünk.

A király hiába parancsolta meg Eger kapitányának, hű vitézeinek, maradjanak csendben otthon. Nem hallgattak ők semmiféle tiltó szóra. Pedig igazán akadt otthon is munka bőven. Dobó István látta az ország pusztulását, azt, hogy az idegenből jött zsoldos seregek összetett kézzel, tétlenül nézik, hogyan foglal el az ellenség egyre nagyobb darabot az országból. Ezért mikor kémei jelentették, hogy Szolnok után Eger következik, Dobó írt a királynak. Írt a zsoldos seregek vezéreinek is, jöjjenek, küldjenek segítséget, mert nemsokára körülveszik Egert, a Felvidék fontos kulcsát. De nem remélte, hogy levelére választ kap. Mondogatta is, csak saját erős karjukban, meg az isten segedelmében bízhatnak. Követet küldött a rendekhez, Szikszóra, de ott se nagyon lelkesedtek a tervért, hogy segítsék meg az egrieket. — Akié az arany, adjon az vasat, aki Eger püspökségének, uradalmainak nagy jövedelmét élvezi, legyen annak gondja a vár védelmére is! — mondták az urak.

Szerencsére a rendek nem mind gondolkoztak így. Jöttek vitéz hadnagyok, kisebb-nagyobb csapatokkal, úgy hogy Eger négyszáz katonája mégis megszorodott. A mesteremberekkel, meg a védelemre berendelt parasztokkal együtt hatvanöt híjján kétezer embere volt Dobó Istvánnak. Ha összehasonlítjuk ezt a nem is kétezer embert avval a százötvenezerrel, akik a budai, meg a temesvári pasa vezérlete alatt Eger ellen vonultak, hogy ezt a várat is elfoglalják, elcsüggedünk. De Dobó István nem ijedt meg. Abban bízott, ha kevés is az embere, de valamennyi elszánt vitéz, lelkes magyar katona, akik vele együtt fogadták meg, hogy a várat át nem adják. Ha nem tudják megvédeni, romjai alá temetkeznek, de amíg a kard ki nem esik kezükből, halállal büntetnek mindenkit, aki a vár feladásáról beszél.

Dolgoztak Egerben éjjel-nappal. A falakat, bástyákat erősítették, élelmet, puskaport halmoztak fel. A vezérek meg-

beszélték a védekezés módját. Az asszonyok, Dobó Klára Katica, Homonnayné Gyulafy Eufrozina, meg a leányai, Klára és Krisztina, Paksyné Homonnay Margit vezetésével készültek az ostromra. Dobó István tizennégy sütőasszonyt hívott a várba, hogy legyen, aki a védőseregnek főzőn, kenyeret süssön. Sörfőzőnőkről is gondoskodott. A többi asszonynak felajánlotta, vonuljanak biztonságosabb helyre, mert ostromlott várban bizony mindenki katona, ott nem nézi a golyó, hova csap le, kit tesz nyomorékká, kinek az életét veszi el?

De Dobó Klára Katicában ugyanaz a hősi vér folyt, mint Dobó Istvánban, akiért minden katonája rajongott, mert tudták, kevés lelkesebb hazafi van nála, kevesen értik úgy a háború tudományát, mint Eger vitéz kapitánya. Klára Katica kijelentette, sok olyan munka akad már most is a várban, aminek elvégzése asszonyok kötelessége, de még milyen nagy szükség lesz rájuk akkor, amikor az ellenség már körülvette a várat. Így azután, miközben Dobó István a bástyákat erősítette, tanult pattantyúsok híján ügyes parasztokat tanított meg kilenc ágyúja kezelésére, Katica és társai se voltak tétlenek. Háborúban, ostromlott várban sok a sebesült, a beteg. Kórházat rendeztek be, ahol majd a sebesülteket, betegeket ápolják. De varrtak is, mert a háborúskodásban elrongyolódik a katona ruhája, inge, milyen jó lesz akkor benyúlni a ládafiába, újat, meleget adni a szegény sebesült vitézeknek. Este meg pihenésképpen együtt ültek az egri asszonyok, leányok, tépést készítettek, mert egyre-másra jöttek a hírek, hogy közeledik az ellenség. Az idén, 1552-öt írtak a kalendáriumba, nem szüretelők énekétől, ágyúszótól lesznek hangosak az egri dombok. Szerencse, hogy a vitéz kapitány olyan jó gazda, bőven halmoztatott fel a városban ételmet, bort, mert az idén nem emberek aratnak ezen a tájon, hanem a kaszás halál.

Amíg a kis várban lelkesen készülődött az ostromra egy maroknyi elszánt magyar, Ali, meg Achmed basák vezénylete alatt százötvezernyi török közeledett Egerhez. Körülvették a várat és elkezdődött a mérkőzés a kis védősereg, meg a több mint hetvenszeres túlerővel közeledő ostromlók között.

— A magyarok el vannak a halálra szánva, — állapították meg a törökök, mikor az egyik bástyán koporsót pillan-

tottak meg. — Evvel jelzik, hogy megadás, hódolat helyett inkább a halált választják. Csak az érthetetlen, hogy a koporsó mellé két lándzsát tűztek, egyiken a törökök, másikon a magyarok harci jelvényei ékeskednek. Csak nem azt akarják evvel izenni, hogy ebbe a koporsóba vagy a magyar, vagy a török vitézek kerülnek bele? Ez azután nevetséges elbizakodottság volna! Másfélszázezer embernek Eger vára csak rossz akol, apró vakondtúrás, amit egyetlen rohammal eltörölnek a föld színéről. Így lesz ez Allah nagyobb dicsőségére, de meg a magyarok okulására is, hogy belássák: semmi értelme sincs annak, odaállni néhány emberrel egy-két rozoga bástya mögé, megpróbálni meglássítani a felséges szultán hadainak előrehaladását. Mert mást igazán nem tehetnek. Egy pár napra feltartóztathatják őket, de komoly ellenállásra bizonyára a legelvakultabb, legkevélyebb magyar vitéz se gondol.

De ezek a furcsa magyarok úgy látszik mégis olyasféle kalandos tervet forgatnak bolondos, csökönös fejükben, hogy védekezni kell a törökök ellen, mert az első rohamokat egymástán verik vissza, amivel ugyancsak felbosszantják a vitéz török sereg hatalmas vezéreit. De meg emberben és jószágban is alaposan megkárosítják az ostromló sereget, ami igazán vakmerőség!

Így azután szégyenszemre nem tették tönkre az első rohammal ezt a semmi kis vakondtúrást, hanem kénytelenek voltak úgy viselkedni, mintha rendes, komoly várral állnának szemben. Egyik rohamot a másik után indítják az egri bástyák ellen. És érthetetlen, hogy a váracska még mindig áll. Hiába lövik éjjel-nappal. Mintha tündérek, vagy boszorkányok lagnának benne, földöntúli hatalommal, minden rést rögtön betömnek. Igaz, arra nem számíhattak a törökök, hogy amikor a bástyákat javítják, a város, a környék legelőkelőbb asszonyai, leányai versenyt hordják a téglát, követ a jobbágyokkal. De még másképpen is segítettek a védelmező hősöknek az egri nők. Nagy boroskupákkal jönnek-mennek a bástyákon, ahol fáradt, tikkadt katonát látnak, vagy akár munkában elfáradt jobbágyot, odamennek, egy kis italt adnak neki, jó egri bikavért, ami igazi orvossága a kimerült embereknek. A jóleső ital, meg a honleányok szeméből sugárzó lelkesedés azután megszászorozta a védősereg minden tagjának erejét.

Egyik támadás a másik után következik. Szeptember 12-én volt az első, egy hét múlva került török kézre a palánkkal körülvelt város. De a vár védői nem csüggedtek. Szeptember 29-én úgy érezték az ostromlók, a vár falai, bástyái már úgy össze vannak löve, itt az ideje, hogy végezzenek Egerrel. Általános rohamot indítottak, de legnagyobb megdöbbenésükre rom helyett helyreállított falak fogadták őket, elcsüggedt, rémült védősereg helyett elszánt, reménykedő, erejükben bízó hősök, akik visszaverték a hatalmas szultán vitézeit, pedig annyi volt az ostromló török, hogy minden el-esett helyébe tíz pihent katona lépett.

Az eгри asszonyok alaposan kivették részüket a munkából. Ápolták a sebesülteket. Nem törődtek a repülő golyókkal, ott jártak a bástyákon, úgy bátorították a harcosokat. Itallal enyhítették az eltikkadt vitézeket, vitték hátra a sebesülteket, hogy ápolják, gondozzák őket. Este pedig a napközben rommá lőtt falakat segítettek újjá építeni.

Csodálkoztak is a törökök, mi történik ebben a várban, amiről azt hitték, az első ágyúlövésre megadja magát, ha ugyan közeledtük hírére nem szökik meg az egész védősereg. Amit egész napi ágyúzással sikerült romba dönteni, az reggel épen, büszkén várta az új támadást. Mintha jó tündérek járnának a várba, hogy éjjel meggyógyítsák a nappal szerzett sebeket.

Volt is a várnak jó szelleme, sok fürge, ügyes és lelkes tündére: a hős, önfeláldozó eгри nők.

De szükség is volt mindenki bátorságára, munkájára, mert nehéz, küzdelmes napokat éltek át Dobó István és hadi népe a körülzárt, ostromlott Eger várában. Süvöltve csaptak be a tüzes golyók. Bár Dobó István óvatos volt, már a törökök közeledésének hírére leszedtek a várban minden háztetőt, amit könnyen lángba boríthatna az ellenséges golyó, vermekbe, nedves marhabőrök alá rejtették az élelmet, meg puskaport, a véletlen mégis segített a töröknek. Vagy talán áruló török kém lappang a várban? Megtalálták a rejtkehelyet, ahol a drága kincs, a puskapor van felhalmozva. A török egyre a székesegyházat lövi, pedig annak sekrestyéje most a vár lőporraktára. És rettenetes robbanás jelzi, hogy sikerült tervük, felrobbant a védők lőszerre. Elpusztultak a szárazmalmok is, pedig ezekben pótolják az ellőtt puskaport.

De Dobó István semmiféle csapástól nem ijedt meg. És az ő rendíthetetlen bizalma erőt ad a vár aprajának, nagyjának. Hűséges segítőtársával, Bornemissza Gergellyel nyugtatják az embereket, hogy dehogyan is volt a vár egész puskaapor-készlete a templomban. Ki állít ilyen oktalanságot? Hiszen bizonyos, hogy azért a kevésért is kár, ami ott pusztult, azt is jobb lett volna a török táborra szórní. De meglátják az egriek, meg az ellenség is, hogy van még Dobó Istvánnak elég puska-pora.

Pedig mikor Dobó István, Bornemissza, meg Klára Katica ezt nagy buzgón magyarázták, alig volt valami lőszer a várban.

A két elpusztult szárazmalom romjaiból újat építettek a várban lakó mesteremberek. Egyszer se kellett ágyúsoknak, puska-soknak azt mondani, ne lőjjetek, nincs mivel. A romokat meg a robbanás környékén asszonyok takarították el. Akire nem volt a kórházban szükség, aki nem süttött, főzött a katonáknak, mind itt segítettek a férfiaknak, mert tudták, a török sereg azt reméli, a robbanás úgy megrémítette az egrieket, hogy alighanem könnyű lesz velük elbánni. Meg kell hát mutatni, hogy még ilyenkor is helyén van a várban mindenkinek az esze, meg a szíve is, tudnak még védekezni, pedig talán száz ostromló is áll egy-egy védővel szemben.

Több mint három hete ostromolta már a török sereg Eger várát, amikor a robbanás új reményt csepegtetett szívükbe. Talán, talán most sikerül a végső roham, mert már az utolsó teherhordó is szégyenkezett, hogy három hét alatt egyetlen rongyos bástyán se tudták a lábukat megvetni!

Roham roham után következett. A török seregen meg se látszott, hogy tömérdek embert vesztek. Mintha csak a tengerből merítenek ki egy cseber vizet. De benn a várban annál jobban tudták, ki hiányzik a vitézek közül. Tudták, ki sebesült meg. Ott ült ágyuknál Dobó Klára Katica, vagy valame-lyik barátnője, vigasztalni, hogy ha ő nincs is a bástyán, nem lesz baj, elvégzik a többiek az ő munkáját is. Kicsit szélesebb a köz az egymást támogatva harcoló magyar vitézek között, de nem akkora, hogy beengedjék az ellenséget.

És amikor megcsendült a vár egyik templomában a lélekharang, fekete fátyolt borítottak fejükre az asszonyok, imára kulcsolták kezüket, elkísérték a halott hőst a temetőbe,

úgy adták meg neki a végső tisztességet. A sírnál meg nemcsak az elesett vitéz lelke üdvösségéért imádkoztak, hanem azért is, hogy ne engedje az Isten török kézre kerülni Eger várát. Ne engedje, hogy ez a darab is kiszakadjon az ország vérvő testéből, ne kerüljön Eger, a környék sok hőslélkü asszonya török rabszolgavására.

Az asszonyok jól tudták, milyen sors vár rájuk, ha Eger elesik. Akit első dühükben nem ölnek meg a török katonák, akiért gazdag rokonság nem fizeti meg a súlyos váltságdíjat, török hárem lakója lesz, ha fiatal, ha meg idősebb, rabszolgaként tengeti életét ott, ahova a rossz sors sodorja.

Volt az egi nőknek mitől félni és ez a félelem ezerszeres erőt adott gyenge karjukba. Ez adott arra erőt, hogy elfelejtsek: pihenni is kellene. Kora hajnalban már talpon voltak, süttötek, főztek, mert a harcoló katona erejére vigyázni kell. Azután elszéledtek, mindenki oda ment, ahol legtöbb munka várt rá. Egyik a kórházba sietett, segített a seb-orvosnak a sebesülteket bekötözni. Másik a tépéseket készítette elő. Harmadik a temetőbe megy, mert akármennyi a munka, akármilyen nagy a veszedelem, a hősök sírját ápolni kell. Ott vannak az árvák, akikről gondoskodni kell.

Az özvegyek tudták, most nincs idő se sírni, se tépelődni. Paksy Jóbne Homonnay Margit példáját követve, elesett férjük fegyverével jártak, hogy megpróbáljanak bosszút állni a halottakért. És a bástyák, falak sebeit is tapasztani, javítani kellett, mert már tizenkét rohamot intéztek a törökök a vár ellen, ami az erődítéseket ugyancsak megviselte. Már nem mondták, hogy akol, meg vakondtúrás. Vad dühvel ostromolták ezt a kis sásfészket, ahol csupa halálraszánt vitéz próbál védekezni az ostromlók tengersok népe ellen.

Elérkezett az utolsó roham. A lesújtott, elkeseredett török vezérek azt mondták: jöjjön még egy utolsó roham. Most beveszik Eger várát. Mert ha nem, akkor az Isten a magyarok oldalán harcol, ő ellene meg mit tehet emberek vitézsége, minden tudománya?

Megtudták az emberek a várban, hogy ez a tizenharmadik támadás az utolsó. Ha ezt visszaverik, elvonul a török sereg. És most úgy érezte minden magyar, minden erejét össze kell szedni, ezt a rohamot vissza kell verni, mert ha sikerül megszabadultak!

De nemcsak a magyarok, a törökök is összeszedték minden erejüket.

„A falnak szegzett ágyúk dörgöttek, okádván
 A rontó nagy golyóbisokat: töredezték, omoltak
 Záporként a régi kövek, s ámbátor az odvas
 És már düledező bástyák védelmére több-több
 Kéz eregelt minden részről: végtére levervén
 A bajnok magyar őrizetet, bevonta pogány Mars
 Nagy részét a szállott várba: lobogtak
 a félhold viselő zászlók: szaladásnak
 A védők . . .”

És „ ekkor volt alkalmatosságuk az Egri Asszonyoknak bátor vitézségeket bebizonyítani, az engedő katonák segítségére sietvén. A haza szeretetétől lelkesítve, férjeik, fiaik és atyáik veszedelme által felbosszantva, a merész budai és pesti törökökre nagy szikladarabokat hömpölyögtetnek, forró vizet és szurkot öntenek ezen magyar hölgyek: végre pedig fegyvert ragadván, a tolongó ellenség sűrű rendjei közé vetik magukat, a halál megvetésében, a bátor elszánásban a férfijakkal ditsőségesen vetekedvén; úgy hogy a vad pogányság erejének megrontása nagy részint nekijek és a Pethő vezérlése alatt segítségül siető tsapatnak tulajdoníthatók. Elnyomott bosszúval kénytelen a dölyfös Aly ezen Magyar Amazonokkal vegyített seregetske előtt megfutamodni, minek utána legjobb katonáit, sőt alvezéreit elvesztette és tulajdon arany zászlóját a győzedelmesek kezében hagyta volna.”

Igy harcoltak az egri nők. Pedig nem is harcolni jöttek ki a bástyákra, csak lelkesíteni a katonákat, egy ital borral felfrissíteni lankadó erejüket. De mikor látták, hogy a túlerő már-már győzedelmeskedik, kardot is ragadtak, úgy siettek a férfiak segítségére. Vizet forraltak, hogy a bástyákat megmászó törökökre zúdítsák. Nehéz köveket görgettek az ostromlókra, égő szurokkoszorúkat dobáltak, hogy megbontsák soraikat. Mint a mondai amazonok, úgy harcoltak Dobó Klára Katica és társai, az egri hősnők.

Harcoltak és győztek. Az utolsó erőfeszítés se sikerült, a másfélszázezernyi török had feladta a harcot. Tizenhárom öldöklő, véres roham után belátták, nem bírnak Dobó István nem is kétezer emberével.

Dobó Klára Katica, az egri nők további sorsáról nem emlékszik meg a történelem. Sőt Dobó Klára előbbi életéről se tudunk semmit. Azt se tudjuk, mikor, hol született, ki volt édesanyja, Dobó István első felesége? Férjhez ment-e később, hogyan folyt élete: nem jegyzik fel a krónikák. A tudós történetírók nem foglalkoznak az egri hősnő életével, de annál többet, szebben, lelkesebben dalolnak róla a költők. A szájhagyomány mesél Eger várának csodaszép hősnőjéről, aki ezüst páncélban, arany sisakkal, mint a harc megelevenedett istennője jár-kelel a bástyákon, akin nem fogott golyó, aki nem ismerte a félelmet, amikor küzdeni, harcolni kellett, sebesült hősnök segítséget nyújtani. Majdnem négyszáz esztendeje ostromolta Ali és Achmed tengersok népe Eger várát, azóta mesél anya leányának az egri hősnőkről. Azóta él Dobó Klára Katica mint a hazaszeretet, önfeláldozás örökszép példája minden magyar leány szívében. De vele élnek a többiek is, a hős egri nők.

„Míg a Mátra hegyét a szél fuvalma kerüllí,
Egri Dobó Klárának híre örökre marad! —”

mondta egy már elfelejtett költő. És igaza is van. Nem okmányok betűiben, a szívekben él Dobó Klára Katica, a hősökért lelkesedő leányok eszményképe.

Benedek Rózsi.